

Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України
відділ історії зарубіжної філософії
сектор історії східної філософії

28 квітня 2026, 16:00

СЕМІНАР ДОСЛІДНИКІВ СХІДНИХ ФІЛОСОФІЙ

Засідання СЛІ

приєднатися до конференції Google Meet можна за покликанням:

<https://meet.google.com/tqf-sbxw-gqe>

Тема доповіді:

«ЩО ТАКЕ «МУДРІСТЬ» У БУДДИЗМІ:
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОРІВНЯННЯ РОЗУМІННЯ
РАЊÑĀ В ПАЛІЙСЬКИХ ТЕКСТАХ ТА *ПРАJÑĀ*
В ТЕКСТАХ ТРАДИЦІЇ МАГАЯНИ»

Доповідач:

Анастасія Стрелкова, д. філос. н., с. н. с., Інститут
філософії імені Г. С. Сковороди НАНУ

ЗАПРОШУЄМО УСІХ ЗАЦІКАВЛЕНИХ!

Див.: www.tdsf.kiev.ua/

http://community.livejournal.com/ukr_asia_philos

<http://www.facebook.com/OrientalPhilosophiesSeminarKyivUkraine>

ТЕЗИ

有智慧時則無煩惱。有煩惱時則無智慧。... 譬如明時無闇闇時無明。

Коли є мудрість – немає страждання, коли є страждання – немає мудрості. ... Подібно до того, як коли світло – немає темряви, а коли темно – немає світла.*

Mahāparinirvāṇa-sūtra 大般涅槃經 (Т, №374)

У буддійській традиції «мудрість» (палі *paññā*, санскр. *prajñā*, кит. *боже 般若*, яп. *ханья* або ж *智慧* (а також *智/慧*), кит. *чжихуй*, яп. *mie*) є наріжною якістю, наявність якої є обов'язковою умовою для досягнення просвітлення та нирвани, або, іншими словами, звільнення. Окремо стоять лише ті школи, учення яких постає на принципі «опертя на сили іншого», коли когнітивну роботу вірянин «делегує» тому, до кого звертає свої щоденні молитви (як, приміром, до Будди Амітабги у школі Чистої землі): хоча навіть у межах цих шкіл існують діаметрально протилежні погляди на значення самостійної когнітивної роботи для досягнення остаточної мети буддизму.

Панья і праджня – це один і той самий термін, який по-різному звучить мовою палі та на санскриті. Однак, унаслідок того, що його палійський варіант належить традиції тхеравади, канонічні тексти якої записані мовою палі, а санскритський іншим школам як раннього, так і пізнішого буддизму, учення яких має свою власну специфіку, зміст цих двох понять не завжди збігається.

Поява буддизму магаяни теж пов'язана з поняттям «мудрості», адже першими магаянськими текстами були сутри «поза межної мудрості» (санскр. *prajñā-pāramitā*, кит. *боже боломідо 般若波羅蜜多*, яп. *ханья-харамітта*, або кит. *боже боломідо 般若波羅蜜*, яп. *ханья-хараміцу*, або кит. *чжи ду 智度*, яп. *мідо*), у яких з'явилося нове розуміння вищої «мудрості» як «мудрості порожнечі», «мудрості, що доправляє на інший берег [буття]» – із сансари до нирвани. Попри те, що термін *панья-парамі* (*paññā-pāramī*) присутній і в палійській традиції, у перших сутрах магаяни він отримав нове тлумачення і посів особливе, чільне місце в її релігійно-філософському вченні. На цьому понятті постало і вчення першої магаянської школи – мадг'ямаки, яке ми знаємо також за назвою *шунья-вада* («вчення про порожнечу»). Пізніші магаянські школи розвинули чимало власних оригінальних доктринальних концепцій, однак філософія сутр праджня-параміти залишається їхньою спільною внутрішньою основою.

Тут ми розглянемо, що є спільного та відмінного в розумінні «мудрості» в буддизмі у вище зазначеному ключі.

У доповіді, крім власних досліджень авторки, використано матеріали дисертації Микити Барковського «Концепт мудрості (paññā) у трактаті Буддгагоси “Вісуддгімагга”».

*Errata: У перекладі замість «страждання» читати «афекти» (А. Стрелкова, відредаговано 27.04.2026).